

AZ INTERJÚS SZITUÁCIÓ

MI AZ INTERJÚ?

Kommunikáció kérdező és kérdezett között

- Amelyet a felek szabad akaratukból folytatnak
- Körvonalakkal előre meghatározott célja van, s ez ismert a felek számára
- Beszélgetés jellegű, de előre átgondolt interjúterv alapján történik
- Az elhangzott tartalmak „utóélete” tisztázott

KOMMUNIKATÍV SZITUÁCIÓ KIALAKÍTÁSA

Mondjuk el, hogy ...

- Kik vagyunk, és milyen céllal jöttünk „kérdezgetni”
- Tegyük érthetővé és legitimmé a célt
- Mondjuk el, hogy hogyan használjuk fel az információkat
- Válaszoljunk a kérdezett tisztázó kérdéseire
- Mondjuk el, tegyük egyértelművé, hogy a beszélgetés önkéntes, a felkeresett elhatározásán múlik
- Ne bocsátkozzunk vitába
- Fogadjuk el, ha a felkeresett személy nem hajlandó beszélgetni.
- Szerepek tisztázása

A KÉRDEZETT KOMPETENCIÁJÁNAK ERŐSÍTÉSE

Nyitott „nyitó” kérdéssel (kérdésekkel) tegyük egyértelművé, hogy:

- a téma a „megkérdezetté”, ő az egyedüli, aki hiteles válaszokat adhat
- Nincsenek „elvárt” jó válaszok
- Nincs rejtett kérdezési tervünk
- Igazán kíváncsiak vagyunk az elbeszélésre

FIGYELNI A KÉRDEZETRE!

- figyelmes és együtt érző hallgatás
 - metakommunikatív (arcjáték, gesztusok) eszközök
 - semleges szavak
- Hallgatni kell és mindaddig, amíg lehet!

Ha a király nevet, alattvalói is nevetnek.

HA AKADOZIK ...

○Aktív hallgatás

○„beszéljen még erről...”

- *A: – A családban nagyanyám mindig nélkülözhetetlen volt.
K: – Nélkülözhetetlen volt.
A: – Az egyszer úgy volt, hogy...*
- *A: – ...aztán fogtuk magunkat és elmentünk.
K: – Elmentetek?
A: – El, és még csak azt se mondtuk, hogy fapapucs, nem is köszöntünk...*

HASZNOS KÉRDÉSEK

- Hogyan?
- Miért?
- Hogyan értette azt, hogy...?

INDÍTÓ KÉRDÉS, NYELVHASZNÁLAT

- Csak a témát közöljük és azt, hogy beszéljen róla!
- „*mindenki nyelvének*” használata
 - szituációteremtés

AZ INTERJÚ KERETÉNEK MEGVÁLASZTÁSA

- Legyen elbeszélés/történet, amely kapcsán az interjúalany, elmondhatja és megvilágíthatja azokat az eseményeket, tényeket nézeteket, amelyre a kutatás irányul
- Feladat: olyan nyitott kérdéseket fogalmazzunk, amelyek ezeket az elbeszéléseket „indítják” el.

KÉRDÉSTÍPUSOK

- Nyitó kérdések / téma váltó nyitó kérdések
- A témakörbe tartozó részletek iránt érdeklődő kérdések
- Tényeket, adatokat kérő kérdések
- Magyarázat kérő kérdések
 - ... *miért?*
 - *Mi magyarázza...? Hogyan lehet az, hogy...?*
 - *Magyarázatra ösztönző valós vagy látszat ellentmondás megfogalmazása*
pl.: azt hinné az ember, hogy akinek jó a keresete, az nem törekszik más munkahelyre...
 - *Kényes kérdések megfogalmazása: pl. máshol azt tapasztaltam, hogy részben vagy egészben feketén fizetik az embereket ... (csönd)*

A KÉRDÉSEK SORRENDJE

- Az interjú megismerő szakaszát elvlasztjuk (ha van ilyen) a problémamegoldó / javaslattevő szakasztól

A megismerő szakasz

- A nyitott kérdéstől a részletkérdéseken keresztül haladunk a ténykérdések felé
- A szívesen megválaszolt kérdésektől haladunk a kényes kérések felé
- Elfogadjuk az interjúalany elbeszélő sorrendjét, alkalmazkodunk ehhez, majd csak arra térünk vissza, amiről nem szólt, de az interjúterv szerint szükséges
- Lehetőleg nem vágunk közbe, nem akasztjuk meg a beszélgetést, ha mégis megtettük akkor egy-egy emlékeztető mondattal visszavezetjük az eredeti témához

AZ INTERJÚZÁS MŰVÉSZETE I.

- Nem túl sok, de értelmes szavakkal igyekszünk a válaszolói hajlandóságot kialakítani, azaz a céllal való azonosulást elősegíteni
- Megfogalmazzuk, hogy kik vagyunk, de nem “toljuk” előtérbe magunkat
- Értő figyelemmel hallgatunk
- Nem vágunk közbe, olykor elkalandozni is hagyhatjuk, (finoman vezessük vissza)
- Nem félünk a csendtől ... hagyjuk az alanyt gondolkozni
- Értő alkérdéseket teszünk fel, Jó ha kiderül, hogy ismerjük az interjúalany világát – de nem vagyunk tudálékosak

AZ INTERJÚZÁS MŰVÉSZETE II.

- Soha sem vitatkozunk, nem traktáljuk az interjúalanyt nézeteinkkel
- Nem teszünk fel sugalló kérdéseket, nem fogalmazunk válaszlehetőséget a kérdő mondatba
- Nem politizálunk, nem reagálunk az ilyen megjegyzésekre, - szakemberek vagyunk
- „Megértő” kérdésekkel, kijelentésekkel javítjuk a válaszolási hajlandóságot
- Mindig álljon készenlétben a következő kérdés
- Sohase nevezzünk meg más interjúalanyt: bizalmatlanságot szül

AZ INTERJÚ RÖGZÍTÉSE

- Ha lehet, ha megengedik használjunk magnót „*Csak jegyzetelés helyett.*” „*Nem a nyilvánosság számára.*” használjuk - mondjuk
- Ha nem engedi – el kell fogadnunk, ilyenkor jegyzeteljünk, de ha ez akadályozza a kommunikációt, akkor ezt se tegyük
- A magnó nélkül folytatott interjút azonnal, a következő interjú előtt írjuk le
- A feldolgozó lapot minden esetben az interjú után azonnal töltsük ki

KÉRDEZŐI HIBÁK

- magatartáshibák
 - emberi, személyiségbeli alkalmatlanság
- szakmai hibák

SZAKMAI HIBÁK

- A szereptisztázás problémái
- A kérdéshalmozás.
- A sugallás és ellentmondás.
- Az átfogalmazás és fölösleges új információk, szavak bevezetése.
- A továbbblendítés, elmélyítés problémái egy adott témán belül.
- A témához visszatérítés problémái.
- A témaváltás problémái.

A SZEREPTISZTÁZÁS PROBLÉMÁI

1. *A: – Hát ez ismerős minden faluban...*

K: – Minden faluban? No, én talán nem tudom, hogy így van-e. Az a kérdés – az emberekkel való beszélgetés során –, hogy mennyit keresnek a parasztok. Na, most én azt hiszem, hogy a film megmutatja, hogy elég kemény munka van a mögött a ház mögött, esetleg a mögött a kocsi mögött, ami ott előgördül. Na, most az a kérdés tulajdonképpen, ha a film valami olyasmit mond, hogy ugye dolgoznak az emberek, azután mi jön ki belőle?

Az interjúzás

A SZEREPTISZTÁZÁS PROBLÉMÁI II.

- *K: – Most akkor, amikor nem vállal valaki valamit, azt hiszem az abból származik, hogy nem érzi magát közel, nem tudja átélni, nem érzi bele a közösséget. Na, most ez a nehéz, feladatokhoz megnyerni a közösségi érzést abban az illetőben, aki elhatárolja magát. Mert mivel magyarázom én azt, hogy a kommunista műszak érdeked neked is. Ez nehéz feladat és a funkcionáriusok ilyen szempontból borzasztó nehéz helyzetben vannak.*
A: – Nehéz feladat...

A SZEREPTISZTÁZÁS PROBLÉMÁI III.

- *K: – Na, most ha feltételeznénk, hogy együtt mennétek haza, miről beszélgetnétek?*
A: – Lehet, hogy nem erről beszélgetnénk.
K: – Miről? Arról, hogy hova mentek?
A: – Nem.
K: – Kimenőről?
A: – Nem...
K: – Vizsgákról vagy miről?
- *K: – Szerinted a szüleid szigorúak vagy nem? Szigorúan neveltek téged?*
A: – Nem, nem neveltek szigorúan...

A KÉRDÉSHALMOZÁS

○ K: – Létezik-e még vallási ellentét az idősebbek között?

A: – Nem.

K: – Kik jelenleg a falu vezetői, illetve kik a legbefolyásosabb emberek? Van-e olyan, aki nem vezető ember és mégis számítanak rá, a véleményére kíváncsiak?

A: – Nincs olyan, hogy vezető beosztású és vallásos.

K: – Nem a vallásosságról beszélek, hanem hogy egyáltalán kik a falu vezetői? Egyáltalán milyen vezetői vannak a falunak? Téveszelnök vagy...?

A: – Hogy tetszik ezt gondolni?

K: – Kik a falunak a vezetői? Milyen réteg? Honnan kerültek ide, illetve honnan kerültek ebbe a pozícióba?

A: – Hogy bennszülettek-e?

K: – Mi volt azelőtt a foglalkozásuk? Ez is egy kérdésem például. És hogy innen származnak-e?

A KÉRDÉSHALMOZÁS II.

○ *K: – Akkor megint egy más téma: a te általános iskolás éveid, gimnáziumi éveid, diákéleted?*

A: – Hogy?

K: – Hát például, hogy mennyire szerettél általános iskolába járni? Milyen tantárgyakat szerettél? Milyen tanáraid voltak?

○ *A: – Gondolkozhatok egy kicsit?*

K: – Hogyne, persze! Vagy ha úgy érzed, hogy akkor, amikor nézted, akkor többet vagy mást nem tudtál ehhez a figurához kapcsolni, akkor áttérhetünk esetleg egy másik szereplőre. Például mi a véleményed a színészek játékaról? Ugyan már mondtál néhány dolgot a gyermekszereplőkről is meg a színészekről is. El tudtál volna képzelni más színészt is valakinek a helyébe?

A SUGALLÁS ÉS ELLENTMONDÁS

- *K: – Elég világosan meg tudsz dolgokat fogalmazni. Ezt mivel magyarázod? Minek a hatására alakult ki?*
A: – Sokat vizsgáztam, de azt kell mondjam sajnós, hogy érettségim a magyar írásbelitől félek a legjobban. Mert az írásom az pocsék, undorító....
K: – Úgy érzem azért, hogy a vizsgázások nem alakítják az ember nyelvét. Emlékszel-e olyan emberre, aki hasonlóan beszélt, mint te, akitől sokat tanultál?
- *A: – ...városból visszamenni falura...*
K: – Nem biztos, hogy visszafejlődést jelent.
A: – Nem. Sőt, egyáltalán nem! Csak azt mondom, hogy egészségesebb életmódot!

AZ AITFOGALMAZÁS ÉS FELESLEGES ÚJ INFORMÁCIÓK, SZAVAK BEVEZETÉSE

○ *A: – ...az emberek még nem tartanak ott, hogy ne felszínesen ítélik meg az embert, hanem ismerjék is meg. Nagyon sokat adnak arra, amit hallanak.*

K: – Igen?

A: – Nagyon sokat. Ebből sok problémánk is volt már. Nekiünk is, mint vezetőknak, meg más embereknek.

K: – Ez mindenütt így van ebben az országban, hát lehet, hogy más helyen is. De erről nálunk több szociológiai felmérés is készült, hogy az informális csatorna – ez az, amikor hallok és továbbadom – erőteljesebb és nagyobb bizalmat élvez, mint a formális, tehát amikor hivatalos fórumokon keresztül terjed, mindegy, hogy az milyen fórum. Mit gondolsz, ez miért van így?

AZ ATFOGALMAZÁS ES FELESLEGES ÚJ INFORMÁCIÓK, SZAVAK BEVEZETÉSE II.

- *A: – ...szóval igen, takargatjuk egymást: én se bántok, te se bántasz.
K: – Csak ilyen álbumánium az oka ennek?*
- *A: – Van az osztályvezetőség. Nem választottuk meg, mert ugyanazok maradtak.
K: – Nem érdekli az embereket, hogy kikből áll a vezetőség?
A: – Nem vállalja senki.
K: – Miért, aki szervezkedik, azt nem szeretik?*

A TOVÁBBLENDÍTÉS, ELMÉLYÍTÉS PROBLÉMÁI EGY ADOTT TÉMÁN BELÜL

- *A: – ...viszont a futásból meg mindenből, abból jó voltam.
K: – Reméljük, az is lesz.
A: – Nem leszek az, mert...
K: – Visszatérve a filmre...*
- *A: – ...és valahogy, ha valamit én is jól csinálok, mondjuk több órára rendszeren felkészülök, akkor úgy érzem, hogy hiába beszélnek kedvesen velem, a hátam mögött mégiscsak kibeszélnék, kitárgyalnak.
K: – Szóval az osztályban kialakult egy őszintétlen légkör?
A: – Igen.
K: – Milyen csoportosulások vannak még az osztályban?*

A TOVÁBBLENDÍTÉS, ELMÉLYÍTÉS PROBLÉMÁI II.

- *K: – Tapasztaltál-e hasonlót saját életedben?*
A: – ...Biztosan volt.
K: – Nem jut eszedbe?
A: – Nem jut eszembe.

- *A: – ...Jókait szeretem. Megmondom őszintén, miért.*
K: – Nem kell mentegetőzni.
A: – Nem mentegetőzőm,...

A TÉMÁHOZ VISSZATÉRÉS PROBLÉMÁI

○ *A: – ...A tanulmányi felelős javasolja a szorgalmi jegyeket.*

K: – Milyen alapon történik ez a javaslat?

A: – Szimpátia alapján.

K: – Ha valakit nem szeret, annak rosszabbat javasol?

A: – Igen. A barátjának pedig jót, természetesen.

K: – A többiek ezt békésen nézik?

A: – Az osztályfőnök nem. Jó osztályfőnököt kaptunk. Oroszt tanít és olyan jólelkű, hogy nagyon sok orosz óra elmegy osztályproblémákkal.

K: – Miért szereted őt?

A TÉMÁHOZ VISSZATÉRÉS PROBLÉMÁI II.

- *K: – Visszakanyarodva a dolgoknak a kezdetéhez. Szerinted miért kezdték el ezt az egész szocialista brigádmozgalmat? Hogy ez legyen a vállalatnál? Tehát hogy ti miért kezdtétek el, azt mondtad.*

A: – Egészen az elejére?...

K: – Hát úgy, hogy miért van szükség a gazdasági életben, mert eléggé hatalmas a gazdasági tényező ebben a brigádmozgalmában, hisz a KISZ-vállalások, a gazdasági tényezők...

A: – Hát a ...

(A kérdező félbeszakítja)

K: – ...a kiváló munkateljesítés, hogy a minőségre figyeljünk, ne csak a mennyiségre, az is a brigádvállalások között van.

A: – Szerintem azért alapvető dolog, hogy itt eleve az emberek...tehát még nálunk is, akik még vannak ilyen típusú emberek, hogy alábecsüli a brigádmozgalmat, hogy sosem találja meg magát, egy nagyon jól működő szocialista brigádban megtalálhatja a helyét.

A TÉMÁHOZ VISSZATÉRÉS PROBLÉMÁI III.

○ *K: – De amiről a film szólt, az érdektelen?*

A: – Nem.

K: – Hanem?

A TÉMAVÁLTÁS PROBLÉMÁI

- *K: – Miért volt számodra érdekes az egyik meg a másik? Most már mind a kettőről beszéljünk! Mert még az elsőt sem végeztük ki teljesen.*
- *K: – Korábban egyszer mondtad, hogy amikor olvasgatsz, akkor szoktál azonosulni valamelyik szereplővel. Itt például kivel tudnál azonosulni?*

A TÉMAVÁLTÁS PROBLÉMÁI II.

1. *K: – A jeleneteket az előbbieket során túl hétköznapiinak, általánosnak tartottad. Az előbb azt mondtad, hogy az is hétköznapi probléma, amit az író említ, vagyis amit a könyvébe foglal. Mégis megragadott. Hát mi az ami még megragadott? Mondtad, hogy rövid szabadságát is erre áldozta*
2. *K: – Megenged egy indiszkrét kérdést?*

A TÉMAVÁLTÁS PROBLÉMÁI III.

- ... (hallgatás)

K: – Ez egy gyilkos keresztkérdés volt, nem baj, ha nem tudsz rá válaszolni.

- *K: – Mi igaz abból, hogy ti hárman terrorizáljátok az osztályt?*

MAGATARTÁS- ÉS SZEMÉLYISÉGHIBÁK

- A kért érzemi állapotába való beleélés hiánya. A rossz szituáció.
- A kért gondolati rendszerébe, értékrendjébe való beleélés hiánya. A problémaérzéketlenség.
- A kért nyelvi világába való beleélés hiánya.
- Egyéb hibákból kialakuló nem egyenrangú viszony.

A KÉRDEZETT ÉRZELMI ÁLLAPOTÁBA VALÓ BELEÉLÉS HIÁNYA. A ROSSZ SZITUÁCIÓ

- K: – Milyen benyomást tett rád a többi szereplő?*

A: – Tehát a novella többi szereplője?... (sóhajt)

K: – Én a színészi alakításra gondolok, de amiről akarsz.

A: – Valahogy kikecmergünk ebből is. Hát...
- A: – Ebbe a témába már beleuntam. Már egy jó félórája ezt taglalom.*

K: – Maradjunk még ennél. A szülőkről mi a véleményed?

A KÉRDEZETT GONDOLATI RENDSZERÉBE, ÉRTÉKRENDJÉBE VALÓ BELEÉLÉS HIÁNYA.

A PROBLÉMAÉRZÉKETLENSÉG

○ *K: – A barátod írogat is. Miket?*

A: – Novellát, színdarabot, verset azt nem.

K: – Neked is vannak ambícióid?

A: – Nincsenek. Én zenét szeretek hallgatni, aztán dobolni.

K: – Jársz zeneiskolába?

A: – Jártam, még elsős koromban két héten át, de nem bírtam tovább. Zongoráztam. Azután hetedikes koromban jöttem rá, hogy hülyeség volt abbahagyni...

K: – Ha végig gondolod az életedet, mikor érezted magad a legjobban?

A PROBLÉMAÉRZÉKETLENSÉG II.

○ *K: – Iskolában hogy érzed magad? Jó osztályba jársz?*

A: – Hát nem a legjobb.

K: – Ez tagozatos osztály?

A: – Az volt... De azután nem tanultunk, mert miután a latintanár meghalt, azután jött egy másik, az nem tanította olyan jól.

K: – Szeretsz odajárni? Szívesen jársz?

A: – Hát, szívesen.

K: – Jól kijössz a többiekkel?

A: – Jól megvagyunk.

A PROBLÉMAÉRZÉKETLENSÉG III.

- *A: – Valamit akarok, nem tudom, mit. Adni akarok valamit másoknak? Hogy milyen módon, azt nem tudom.*
K: – S eddigi életedben inkább a sikerek domináltak vagy a kudarcok?

A KÉRDEZETT NYELVI VILÁGÁBA VALÓ BELEÉLÉS HIÁNYA

- *K: – Mekkora a súlya ezeknek a kis üzemeknek és a háztájinak a falu lakosságának körében? Milyen réteget kötnek le a kisüzemek és milyen réteg rendelkezik háztájjal? Illetve számbelileg is milyen réteg rendelkezik?*

... (húsz másodperc hallgatás)

K: – Maradjunk akkor talán a háztájinál.

A: – Igen?

K: – Körülbelül hányan rendelkeznek háztájjal?

A: – A téesz minden tagjának biztosítja a háztáji területet.

A KÉRDEZETT NYELVI VILÁGÁBA VALÓ BELEÉLÉS HIÁNYA II.

- *K: – Akkor azt kérdezném, hogy szerinted – mert hogy szereted a gyulaiakat – hogyan gondolkodnak a gyulaiak?
... (kis zavart nevetés) A: – Hát erre nem tudok... mit mondjak erre? Hogy érted, hogy hogyan gondolkodnak?
K: – A legkülönbözőbb dolgokat hogyan ítélik meg?
... (csend) A: – ...Nem tudom.
K: – Akkor inkább úgy kérdezném, hogy mi az, amit szerinted itt Gyulán a gyulaiak erkölcstelennek tartanak?
A: – Na jó!... (kis sóhaj után taglalja egy gépelt oldalon).*

A KÉRDEZETT NYELVI VILÁGÁBA VALÓ BELEÉLÉS HIÁNYA III.

○ K: – *Antiszemizmus van Gyulán?*

A: – ... *Az mi?*

K: – *Zsidóellenesség.*

A: – *Ja, az nincs.*

○ K: – *Biztosan elgondolkoztál már magadon perspektivikusan. Hogy fogsz élni, ki lesz a párod?*

○ K: – *Ez hogyan értendő?*

EGYÉB HIBÁKBÓL KIALAKULÓ NEM EGYENRANGÚ VISZONY

○ *K: – Arra még nem gondoltál, hogy meghívj egy osztálytársadat a tanyára egyszer egy hétvégén?*

A: – Például ez is olyan, hogy talán az osztály jellegéből adódik, hogy megmondom őszintén, egyetlen osztálytársam sem akadna, akit én meghívnék oda, hogy nem fogadna olyan fanyarkodva vagy fene tudja, nem lennének-e utóbb jelzői. Annak ellenére, hogy van egy olyan osztálytársam, akivel most már tizenhárom éve járunk, de azért őt sem merném elhívni. Utána lehet azt mondaná... Szóval lenézne.

K: – De hát megpróbáltad már?

A: – Hát nem próbáltam.

K: – Meg kell próbálni, biztosan tetszene az osztálytársadnak.

EGYÉB HIBÁKBÓL KIALAKULÓ NEM EGYENRANGÚ VISZONY II.

○ *K: – Na most, te például tagja vagy egy ilyen csapatnak?*

A: – Nem... Szóval, hogy mondjam... Ezt úgy is lehet mondani, hogy ez egy ismerős kör. Hogyha elmegyek valahova, akkor hozzájuk megyek és velük vagyok.

K: – De ez rendszeresen egy társaság?

A: – Igen, egy.

K: – Nem gondolod, hogy ez mások számára egy csapat?

A: – Te, nem. Mert nem szoktunk úgy együtt lenni, hogy tízen, tizenötön. Úgy vagyunk együtt, csak mindig öten, hatan. Lehet, hogy mások csapatnak tartják... Lehet.

EGYÉB HIBÁKBÓL KIALAKULÓ NEM EGYENRANGÚ VISZONY III.

○ *A: – ...Nem foglalkoztam különösképp zenével, csak pár évig tanultam.*

K: – Zongorát? Hegedűt?

A: – Nem, harmonikát.

○ *A: – ...Ezek a tévénovellák különösen tetszettek nekem.*

K: – Melyik?

A: – Az elejével kezdem. Az elején egy nő beszélt, a nevét nem tudom. Különösebben nem ragadta meg a figyelmemet...

K: – Akkor inkább azt mondd, ami megragadta.

INTERJÚ-TERV

Interjú-terv készítése az elkészített interjúk alapján

(milyen kérdéseket tettek fel az interjúkészítők?)

- Milyen témakörök, kérdések álltak a háttérben?
- Nyitó, segítő, magyarázatkérő, adatfeltáró kérdéstípusokat alkalmaztak?

INTERJÚKÉSZÍTÉSI GYAKORLAT

- Páronként készítsetek interjúkat a kiosztott – interjúer, interjúalany – szereplapok felhasználásával
- A feladat után közösen dolgozzuk fel az interjú során szerzett tapasztalatokat.

